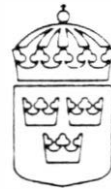

Motion till riksdagen

1989/90:A21

av Olof Johansson m.fl. (c)

med anledning av prop. 1989/90:95 om allmänt
lönestopp

Mot.
1989/90
A21-22

Sammanfattning

Centern anser att kraftfulla åtgärder måste vidtas för att angripa kostnadsutvecklingen och de ökande balansproblemen i utrikesaffärerna. Kostnadskrisen måste undvikas.

Centern avvisar regeringens krispaket sett som helhet. Åtgärderna bygger framför allt på statlig reglering av marknadsekonomin samt inskränkningar i strejkrätten och i den kommunala självstyrelsen.

Enligt vår uppfattning löser paketet inte de grundläggande ekonomiska problemen – de skjuts bara på framtiden. Dynamiken i ekonomin försämrats och fördelningen snedvrids. Det internationella förtroendet riskerar att undermineras. Vi avvisar mot denna bakgrund de föreslagna regleringarna.

Centerns alternativ till regeringens krispaket tar sin utgångspunkt i centerns valprogram 1988, med särskild betoning på rättvis fördelning, god miljö och uthållig ekonomisk utveckling. Åtgärderna ligger i linje med, och fullföljer den politik som presenteras i centerns partimotion om den ekonomiska politiken och statsbudgeten.

Centerns alternativ innebär följande:

1. Åtstramning åstadkommes genom
 - ökat sparande
 - återhållsamhet med offentliga utgifter och nya reformåtgärderna
 - punktskatter på miljöskadliga energiråvaror
 - införande av miljöavgifter på svavel och klor
2. Skattereform med rättvis fördelning
 - återhållsam beskattning av nödvändig konsumtion
3. Utbudsekonomiska åtgärder
 - reformerad sjukförsäkring
 - satsning på mindre och medelstora företag
 - avveckling av löntagarfonderna
 - utförsäljning av statliga företag
 - offensiv användning av överskottsmedel i arbetslöshetsförsäkringen
 - rehabilitering och bättre arbetsmiljö genom arbetslivsfonden
 - åtgärdsprogram för effektivare energianvändning och utnyttjande av inhemsk, förnybar energi
 - utbildning och forskning för regional balans

- stimulansåtgärder för arbetsinsatser av pensionärer och studerande
- möjlighet för flyktingar/invandrare att snabbt komma i arbete.

Mot. 1989/90
A21

1. Inledning

Samhällsekonomin befinner sig nära en krisartad situation. Den socialdemokratiska regeringen bär ansvaret. Regeringen lägger nu fram ett krispaket. Det är ett bevis för att den ekonomiska politiken har misslyckats. Föreslagna åtgärder bygger framför allt på statlig reglering av marknadsekonomin samt generella inskränkningar i strejkrätten och i den kommunala självstyrelsen.

Centern anser att kraftfulla åtgärder måste vidtas för att angripa kostnadsutvecklingen och de ökande balansproblemen i affärerna med omvärlden. Regeringens åtgärds paket är långtgående men löser inte de ekonomiska problemen utan angriper endast symptomen. Genom att marknadsregleringarna föreslås gälla till slutet av 1991 skapas intryck av att de kan ersätta andra åtgärder. Så är inte fallet.

Vi presenterar i denna motion vårt alternativ till regeringens ekonomiska politik. Detta alternativ finns också beskrivet i centerns ekonomisk-politiska motion (mot. 1989/90:Fi213). Utgångspunkterna är en rättvis fördelning och en god miljö. Det ger ökade möjligheter till en utveckling mot ett samhälle i ekonomisk och ekologisk balans.

2. Regeringens "tredje väg" – ett misslyckande

Den socialdemokratiska regering som tillträdde efter valet 1982 inledde sin ekonomiska politik med en mycket kraftig nedskrivning av den svenska kronan (devalvering). Det omedelbara resultatet av en sådan operation är en omfördelning av samhällsresurser. Hushållen tappar köpkraft. Exportindustrins konkurrenskraft förbättras samtidigt som koncentrationstendenserna i samhället förstärks.

Omständigheterna kring devalveringen 1982 var gynnsamma. Nu inleddes dessutom en internationell högkonjunktur som oavbrutet verkat alltsedan dess. Utvecklingen av oljepriserna, priserna på svenska exportvaror såsom skog och malm, det internationella ränteläget samt dollarkursen har i huvudsak gynnat den svenska ekonomin.

Utöver devalveringseffekterna har inkomst- och förmögenhetsskillnaderna ökat på grund av

- den höga inflationen
- ett skattesystem som gynnat spekulation och skatteplanering
- att sparandet socialiserats. Vanliga människor har i liten grad fått del i avkastningen på kapitalmarknaden. Istället har löntagarfonder inrättats
- bostadsbristen
- besparingar och bristsituationer inom den offentliga sektorn.

Det kan således konstateras att, trots de gynnsamma förutsättningarna, regeringen har misslyckats med att uthålligt lösa de ekonomiska problemen. Den ekonomiska politiken, av regeringen kallad "den tredje vägen", har

präglats av oförmåga att komma till rätta med pris- och kostnadsutvecklingen.

Vi står nu inför en kostnadskris. Resultatet borde kunnat vara ett annat efter sju år av högkonjunktur.

Mot. 1989/90
A21

”Tredje vägen” starkt koncentrationsdrivande

En grundläggande orsak till utvecklingen mot en alltmer krisartad situation på arbetsmarknaden har således varit politiska beslut fattade i regering och riksdag. Den s.k. tredje vägens ekonomiska politik har kraftigt bidragit till kapitalkoncentration, befolkningskoncentration och regional överhettning.

Storskalighet och arbetskraftens geografiska rörlighet har av en politisk majoritet, mot centerns bestämda uppfattning, setts som nödvändiga förutsättningar för ökad ekonomisk tillväxt. Den politiska inriktningen och marknadens drivkrafter har förstärkt koncentrationen inom näringslivet, både vad avser produktionsstruktur och maktfunktioner.

Under 1980-talet har befolkningsomflyttningen medfört att många orter och regioner avfolkats och möjligheterna att bo och arbeta där kraftigt försämrats. Samtidigt har koncentrationens avigsidor medfört en allt större bostadsbrist, vårdkris och försämrad miljö i koncentrationsorterna.

”Tredje vägen” leder till ökande löneskillnader

I koncentrationsområdena är löneglidningen stor. Bristyrkesgrupper inom främst det privata näringslivet får löner avsevärt över slutna avtal medan stora grupper inom den offentliga sektorn står stilla på avtalad nivå. Samtidigt sprids efterhand löneglidningen till ej överhettade regioner. Detta förhållande skapar spänningar både mellan regioner och inom regioner och mellan människor med olika yrken. Sammantaget leder löneglidning och löneavtal till en sådan kostnadsutveckling att Sveriges konkurrenskraft gentemot andra länder försämras med en allt sämre bytesbalans som följd.

Det är, enligt vår mening, förståeligt att människor med fasta avtal i överhettade regioner blir missnöjda med utvecklingen. Det inflationstryck som den starka löneglidningen skapar leder till att många grupper drabbas av kostnadsfördyringar. Steg för steg halkar de efter i löneutvecklingen. Det samma gäller människor i ej överhettade regioner som också successivt halkar efter. Parterna på arbetsmarknaden förmår inte längre att centralt hantera utvecklingen och stabiliteten på arbetsmarknaden upphör som en följd av koncentrationspolitiken.

Skatteomläggningens finansiering starkt inflationshöjande

En bidragande orsak till den akuta situationen på arbetsmarknaden, vid sidan av överhettningen i ekonomin och arbetskraftsbristen med höga lönekrav och åtföljande konflikter som följd, är finansieringen av den pågående skatteomläggningen. Genom att de indirekta skatterna ökas kraftigt – en finansiering som dessutom går stick i stäv med fastlagda energi- och miljöpolitiska mål – fördyras nödvändig konsumtion som boende, transporter till och från arbetet och mat. Beslutet om införande av energimoms minskar möjlig-

heterna att styra energianvändningen liksom utrymmet för miljöavgifter och en offensiv energipolitik.

Mot. 1989/90
A21

De ökade indirekta skatterna drabbar framför allt boendet som får bära en avsevärd del av finansieringen av skatteomläggningen. Ökade boendekostnader medför behov av ökade bostadssubventioner, vilket ökar transfereringarna i ekonomin. Sammantaget innebär valet av finansiering att skatteomläggningen fått en oacceptabel fördelningspolitisk profil. Den utgör därmed en grogrund för det växande missnöjet hos människor med normala inkomster, där inkomstskattesänkningen blir måttlig eller liten. Sammantaget ökas rundgången i ekonomin genom att skatteomläggningen som sådan förutsätter ökade bidrag.

Övervältring av kostnader på kommuner och landsting

Statens budgetsaldo har till betydande del förbättrats både genom att utgifter förts över på kommunsektorn och ytterligare uppgifter lagts på kommunerna. Kommunerna och landstingen har därför fått betydande underskott i sin ekonomi. De kommunal- och landstingsanställdas löneutveckling har släpat efter, arbetssituationen försvårats och arbetsmiljön försumrats. Det har försvårat personalrekryteringen och ökat personalomsättningen. Detta har i sin tur ökat köerna och försämrat den kommunala servicen. Kommunal- och landstingsskatterna har tvingats upp. Klyftan mellan hög- och lågskattekommun har vidgats och är nu upp till 7 kr per beskattningsbar hundrakrona. Människor i kommuner med de lägsta inkomsterna betalar de högsta kommunalskatterna.

Att regeringens ekonomiska politik misslyckats beror således till stor del på att den skapat ökade obalanser i samhället – såväl mellan människor som mellan regioner. Inkomst- och förmögenhetsskillnaderna har ökat kraftigt. Såväl inkomst- och förmögenhetsskillnader som regionala obalanser leder slutligen till en höjd pris- och kostnadsnivå. En sådan politik är skadlig för hela samhällsekonomin.

Inkomst- och förmögenhetsskillnader leder till:

- spänningar på arbetsmarknaden, med kompensationskrav och konflikter
- ökad "rundgång" i ekonomin. Socialbidrag, bostadsbidrag, barnbidrag m.m. måste höjas. Det leder i sin tur till ett tryck uppåt på skattenivån.

Regionala obalanser leder till:

- överhettning, köer och bristande service i koncentrationsområdena
- dåligt utnyttjande av ledig produktionskapacitet i avfolkningsområdena
- ökad "rundgång" i ekonomin. Arbetslöshetsersättning, arbetsmarknadsåtgärder krävs, regionalpolitiskt stöd m.m. måste höjas. Det leder i sin tur till ett tryck uppåt på skattenivån.

Förnyelsen otillräcklig

De ekonomiska problemen har förvärrats genom otillräckliga satsningar på förnyelse och utveckling. Efterfrågan i samhället har inte kunnat tillgodoses inom landet. Istället för ökad produktion har vi fått ökad inhemsk inflation och underskott i balansen mot utlandet. Framtidssatsningar i högteknologiska branscher liksom på energi- och miljöområdet har försumrats eller

varit otillräckliga. Den svenska ekonomin har därmed blivit mer känslig för internationella prissvängningar och den långsiktiga konkurrensförmågan försämrats. Regeringsåren från 1982 har inneburit:

- en alltför svag satsning på ny- och småföretagande
- en alltför svag satsning på teknikutveckling och förnyelse av bransstrukturen i näringslivet
- förvärrade miljöproblem
- en alltför svag satsning på inhemsk förnybar energi och effektivare energianvändning
- en alltför långsam förnyelse av den offentliga sektorn.

Regeringen tappat kontrollen

Den svenska ekonomin är i rask takt på väg in i en kostnadskris, vilket försämrar den svenska industrins konkurrenskraft. Situationen påminner om den som inträffade under första halvan av 70-talet. Svensk ekonomi riskerar att accelerera in i en mycket kritisk situation med växande bytesbalansunderskott, hög arbetslöshet och underskott i statens budget. Försämrad konkurrenskraft påverkar handels- och bytesbalans i starkt negativ riktning. Detsamma gör utvecklingen av priserna på det som exporteras respektive importeras. Priserna på svenska exportprodukter såsom massa och papper tenderar att sjunka, medan priset på olja stiger.

Regeringen visar att man inte bemästrar situationen. Stabiliseringspolitiken håller på att kollapsa. Avsaknaden av en konsekvent finanspolitik och penningpolitikens ökande roll har medfört ett höjt ränteläge under det senaste året. Regeringen har genomdrivit ett första steg i skattereformen och presenterat förslag till ett andra steg. Reformen, som den utformats, medför i sig en markant höjd inflation och negativa fördelningspolitiska effekter. Reformen har därmed skapat oro och kompensationskrav på arbetsmarknaden.

Överläggningar med arbetsmarknadens parter

Regeringen presenterade i januari ett budgetförslag som saknade besked på en rad politiska områden. Finansplanen innehöll också mycket få förslag för att komma till rätta med de grundläggande strukturproblemen i ekonomin. Regeringen aviserade istället överläggningar med arbetsmarknadens parter.

Överläggningarna skulle behandla lönerna 1990 och 1991. Syftet var att nå fram till centrala avtal som bryter den höga löneökningstakten. Regeringen hotade med en rad åtgärder, om löneökningarna skulle komma att överstiga det samhällsekonomiska utrymmet:

- åtgärder riktade mot arbetsgivare och löntagare
- att reglerna för avtalsförhandlingar och lönebildning skulle ses över i syfte att strama upp dessa regler
- att reformer skulle komma att uppskjutas eller omprövas.

Centern deklarerade i partimotionen om ekonomisk politik att vi i princip inte hade något att invända mot överläggningar om det samhällsekonomiska utrymmet. Vi sade samtidigt att det enligt vår uppfattning är utomordentligt svårt att påverka avtalsförhandlingarna *under pågående* avtalsrörelse. Där-

för, menade vi, är det realistiska perspektivet snarare 1991–92 än 1990–91. Vi ställde oss därför tvivlande inför möjligheterna att nå resultat. Vi kan nu konstatera att våra farhågor därvidlag besannats.

Regeringens ekonomiska politik har därmed misslyckats. Under de senaste veckorna har också detta bekräftats av regeringen själv genom uttalanden av olika regeringsföreträdare.

Krispaketet

Regeringen har nu sett sig föranlåten att utlösa det hot om åtgärder som man förväntade om i finansplanen. Krispaketet har i första hand karaktären av regleringsåtgärder. De angriper således symptomen och är avsedda att skapa omedelbara effekter. Vi kommenterar krispaketets åtgärder närmare längre fram. Vi konstaterar dock att regeringen inte beslutat uppskjuta eller ompröva reformer, vilket fanns med som en möjlighet i finansplanen. I korthet innebär krispaketet följande:

- lönestopp
- fredsplikt
- höjda skadestånd vid brott mot fredsplikten
- böter utdöms vid brott mot lönestoppet
- pris- och hyresstopp
- stopp för höjda aktieutdelningar
- kommunalt skattestopp
- arbetsgivarperiod i sjukförsäkringen
- skärpning av investeringsavgiften
- skärpt byggreglering.

3. Centralalternativet

Det krävs istället en decentralistisk syn och en annorlunda politik än den regeringen fört. Vidare behövs en politik för social rättvisa, likvärdiga levnadsförhållanden och en god miljö över hela landet. Det krävs omfattande förutsättningsskapande generella insatser på många olika områden om de regionala obalansproblemen varaktigt skall kunna utjämnas.

Det krävs enligt vår mening en ny ekonomisk politik om målet regional balans och en balanserad befolkningsutveckling skall kunna uppnås.

Centern avvisar mot denna bakgrund regeringens "krispaket" sett som helhet. Åtgärderna bygger framför allt på statlig reglering av marknadsekonomin samt inskränkningar i den generella strejkrätten och i den kommunala självstyrelsen.

Enligt vår uppfattning löser paketet inte de grundläggande ekonomiska problemen – de skjuts bara på framtiden. När ett "stopp" avvecklas slår oftast hela det pris- eller kostnadstryck igenom som lagrats under regleringstiden. Beroende på konjunkturläge kan följderna bli allvarliga. Under regleringstiden riskerar dessutom ekonomin att skadas. Dynamiken i ekonomin försämras och fördelningen snedvrids. Det internationella förtroendet riskerar att undermineras. Vi avvisar mot denna bakgrund de föreslagna regleringarna.

Mot regeringens krispaket sätter centern istället det som nedan redovisas.

Åtgärderna tar sin utgångspunkt i centerns valprogram 1988, med särskild betoning på rättvis fördelning, god miljö och uthållig ekonomisk utveckling. Åtgärderna ligger i linje med, och fullföljer den politik, som presenteras i centerns partimotion om den ekonomiska politiken och statsbudgeten. Här redovisas endast de åtgärder vi ser som särskilt angelägna för att i det korta perspektivet motverka en allvarlig kostnadskris. Beträffande detaljer i de enskilda förslagen hänvisas till den nämnda ekonomisk-politiska motionen och andra motioner framlagda av centern med anledning av budgetpropositionen.

Det står nu klart att Haga-överläggningarna inte resulterat i en överenskommelse som förmår att dämpa pris- och kostnadsutvecklingen. Vi fullföljer därför centerns ekonomiska politik, vilken redan aviserats i motion 1989/90:Fi213.

Den svenska konjunkturen har nu börjat vända nedåt. Detta innebär emellertid inte att det är dags att lätta på finans- och penningpolitiken. Tvärtom måste ekonomin stramas åt ytterligare för att förhindra att Sverige hamnar i en kostnadskris. Samtidigt måste tillväxten i produktion och utbudet av arbetskraft stimuleras. En sådan skulle bland annat innebära snabbt stigande bytesbalansunderskott, hög arbetslöshet och underskott i statens budget. En sådan utveckling måste mot verkas. Centern anser att en finanspolitisk åtstramning är nödvändig.

Mot denna bakgrund föreslår centern åtgärder med följande inriktning för att åstadkomma rättvis fördelning, regional balans och god miljö:

1. Åtstramning åstadkommes genom
 - ökat sparande
 - återhållsamhet med offentliga utgifter och nya reformåtaganden
 - punktskatter på miljöskadliga energiråvaror
 - införande av miljöavgifter på svavel och klor
2. Skattereform med rättvis fördelning
 - återhållsam beskattning av nödvändig konsumtion
3. Utbudsekonomiska åtgärder
 - reformerad sjukförsäkring
 - satsning på mindre och medelstora företag
 - avveckling av löntagarfonderna
 - utförsäljning av statliga företag
 - offensiv användning av överskottsmedel i arbetslöshetsförsäkringen
 - rehabilitering och bättre arbetsmiljö genom arbetslivsfonden
 - åtgärdsprogram för effektivare energianvändning och utnyttjande av inhemsk, förnybar energi
 - utbildning och forskning för regional balans
 - stimulansåtgärder för arbetsinsatser av pensionärer och studerande
 - möjlighet för flyktingar/invandrare att snabbt komma i arbete.

Ökat sparande

Ett ökat sparande är nödvändigt för att förbättra bytesbalansen. Centern anser att sparande i ekonomin i första hand skall ske i hushållssektorn. Det åtstramningspaket som riksdagen antog våren 1989 avvisade skattehöjningar

som aktuellt finanspolitiskt medel. Istället byggde åtstramningen i huvudsak på personligt sparande. Hushållssparandet måste nu ges stimulanser för att öka. Detta gäller särskilt det långsiktiga sparandet. Stimulanser måste syfta till ett ökat nysparande. Centern förordar ett skyndsamt införande av *personliga spar- och investeringskonton* för investeringar i egen permanentbostad och/eller i eget företag.

Ett skyndsamt införande av personliga spar- och investeringskonton stramar åt ekonomin och förbättrar bytesbalansen. I samma riktning verkar det redan tidigare införda tillfälliga obligatoriska sparandet.

Återhållsamhet med offentliga utgifter och nya reformåtaganden

Centerns budgetalternativ, presenterat i januari i år, är ca 4 miljarder kr stramare än regeringens budget, räknat för budgetåret 1990/91. Detta åstadkoms genom:

- en noggrann utgiftsprövning
- besparingar och minskade utgifter på bl.a. arbetslöshetsförsäkring, nej till ändrat huvudmannaskap för folkbokföring och nej till utbyggnad av föräldraförsäkringen
- ökade intäktskrav på statlig verksamhet.

Vi underströk också att reformer kan behöva skjutas på framtiden eller avvisas om inte pris- och lönekostnadsutvecklingen dämpas. Detta kan få en förnyad aktualitet mot bakgrund av att regeringens överläggningar med arbetsmarknadens parter inte nådde de avsedda resultaten.

Punktskatter på energi

Enligt vår mening kan energimoms inte accepteras. Det innebär bland annat att möjligheterna att uppfylla fastlagda energi- och miljöpolitiska mål försvåras. Skatte- och avgiftsuttaget på energi bör istället bygga på miljöanpassad punktbeskattning kombinerad med miljöavgifter och en koldioxidskatt som gynnar effektiviseringar och inhemsk förnybar miljövänlig energi. Förnybar energi skall vara skattefri.

Centern anser att koldioxidavgift, höjda punktskatter på miljöskadliga råvaror och införande av beskattning av el i produktionsledet skall ingå som en del av finansieringen av skattereformen 1991 såsom vi tidigare föreslagit. Denna kombination av åtgärder ger positiva effekter på bytesbalansen.

Återhållsam beskattning av nödvändig konsumtion

Sverige behöver ett nytt och rättvist skattesystem. Reformeringen bör beakta en fördelningspolitisk rättviseprofil och inflatoriska och kompensationsdrivande sidoeffekter. Låg- och medelinkomsttagare skall inte betala höginkomsttagarnas marginalskattesänkningar. Inkomst- och förmögenhetsskillnaderna får inte öka som en följd av reformen. En rättvis fördelning minskar spänningarna och kompensationskraven på arbetsmarknaden, lättar trycket på transfereringssystemet och motverkar kommunala skattehöjningar. Detta är en förutsättning för att skattereforems stabilitet skall medverka till en nedväxling av kostnadsutvecklingen.

Delar av skattereforems finansiering måste därför enligt centerns upp-

fattning omprövas. Stor återhållsamhet måste iakttas med beskattning av nödvändig konsumtion, i första hand mat och boende. Momsen på mat skall sänkas. Moms på energi införs inte; istället behålls punktbeskattningen på energi enligt ovan. Byggmomsen höjs inte. Denna finansieringsprofil minskar kraven på kompensation i kommande löneavtal och kompensationsförhandlingar.

Reformerad sjukförsäkring

Staten bör ingripa mot den kraftiga utgiftsexpansionen inom socialförsäkringssystemet. Ökningen av statens utgifter i form av transfereringar måste bromsas. Utvecklingen inom sjukförsäkringssystemet, arbetsskadeförsäkringen och bostadssubventionerna måste ses över. Förändringar får dock inte innebära en fördelnings- eller socialpolitisk ambitionssänkning.

Centern har redan tidigare föreslagit införande av en *arbetsgivarperiod* inom sjukförsäkringen, omfattande de två första veckorna av en sjukperiod. Småföretagen, vilka har en genomsnittligt lägre sjukfrånvaro, skall enligt vår uppfattning ha lägre sjukförsäkringsavgift än övriga företag.

Regeringen lägger nu förslag om en arbetsgivarperiod. Med hänsyn till att propositionen ännu inte förelagts riksdagen återkommer vi till denna fråga.

Satsning på mindre och medelstora företag

Många, livskraftiga och väl fungerande mindre och medelstora företag är grundläggande för en positiv ekonomisk utveckling i hela landet. Utvecklingen mot allt större, allt färre och alltmer dominerande företag försvårar kraftigt möjligheterna att nå detta mål. De allra största företagen får vidare en mycket dominerande roll för den svenska ekonomin. Sårbarheten i samhället ökar och känsligheten för marknadens svängningar blir allt större med de risker det innebär för sysselsättning och välfärd i Sverige.

För att ge näringslivet balans och mångfald är det av utomordentligt stort värde att egenföretagande och de mindre företagen utvecklas och främjas. En av näringspolitikens viktigaste uppgifter under 1990-talet blir att stärka och utveckla de mindre företagen. Deras ställning måste stärkas i förhållande till de stora och internationaliserade företagen.

Centerpartiet kommer i annat sammanhang att vidareutveckla åtgärdsförslag för att främja och skapa bättre livsvillkor för de mindre företagen. Det behövs en annan inriktning av näringspolitiken och en skatte- och avgiftspolitik som bättre tar hänsyn till de mindre företagens behov och förmåga. Det är nödvändigt att lagstiftningen anpassas till de mindre företagens villkor. Vi återkommer till dessa frågor när den aviserade propositionen om näringspolitiken avlämnats.

Utbildning och forskning för regional balans

Inriktningen av samhällets insatser på utbildnings- och forskningsområdet är väsentlig för möjligheterna att skapa en bättre regional balans och därmed en mer balanserad ekonomisk utveckling. Det är av stor betydelse för en utvecklad infrastruktur över landet att de små högskolorna stärks. De har stor betydelse för kompetens och kunskapspridning i de regioner de verkar.

De små högskolorna kan vara en av "motorerna" i en mer balanserad utveckling och stimulera till nyetablering och förnyelse av verksamheterna i sin region.

Vi har understrukit att även vid de mindre högskolorna bör avancerad forskning kunna bedrivas inom vissa teknologiska "spetsområden". Detta skulle kunna betyda mycket för en regions utveckling.

Satsning på utbildning och forskning för en bättre regional balans har stor betydelse för möjligheterna att dämpa överhettningen och koncentrationsutvecklingen i storstäder och universitetsorter. Vi återkommer till dessa frågor när den aviserade forskningspolitiska propositionen presenteras.

Arbetslivsfonden

Centerpartiet har aktivt medverkat till att arbetslivsfonden inrättas. Genom fonden tillförs arbetsmiljöområdet avsevärda offensiva resurser, förbättrade arbetsmiljöer och rehabiliterings- och arbetsanpassningsåtgärder för att öka möjligheterna för arbetshandikappade att få arbete på den öppna arbetsmarknaden med ett ökat arbetskraftsutbud som följd. Vi har också påtalat vikten av att vid tilldelning av medel från arbetslivsfonden också regionala hänsyn tas.

Avveckling av löntagarfonderna/ utförsäljning av statlig egendom

Löntagarfonderna bör avskaffas och deras tillgångar skiftas ut. Resurser bör bl.a. användas för en mer decentraliserad forskningsverksamhet. En rad statliga företag bör säljas till privata ägare. Vi har behandlat dessa förslag utförligt i partimotioner tillsammans med folkpartiet och moderata samlingspartiet. Skogsmark, ägd av statliga Domänverket, bör också säljas till privata ägare.

På det här viset stärks och sprids det personliga ägandet liksom delaktigheten i kapitalavkastningen. Kapitalmarknaden vitaliseras.

● Offensiv användning av arbetslöshetsförsäkringen

Vi anser vidare att man bör satsa på arbetslinjen. På grund av det goda arbetsmarknadsläget har arbetslöshetsförsäkringen givit ett betydande överskott som fonderats. Av fondens överskott på cirka 10–12 miljarder utnyttjas 4,5 för offensiva insatser i syfte att öka arbetskraftsutbudet i de delar av landet som ej är överhettade. Samtidigt bedömer vi att våra förslag medför att behovet av arbetslöshetsunderstöd minskar med 1,8 miljarder.

Åtgärdsprogram för inhemsk, förnybar energi och effektivare energianvändning

Inordnande av energibeskattningen i mervärdesskattesystemet innebär att möjligheterna för biobränslen försämrats, eftersom någon skatt idag inte utgår vid användningen av dessa bränslen. Detta innebär att de positiva möjligheterna för landsbygdsutveckling och användning av jordbruket som miljöresurs inte tillvaratas. Omläggningen av energibeskattningen är ett direkt hot mot den utveckling för biobränslenas del som redan kommit till stånd.

Den regionalpolitiska kommittén har föreslagit att biobränslen skall undantas från mervärdesskatt.

Centern föreslår skattefrihet för biobränslen, vind, sol m.fl. inhemska, förnybara energislag. Detta innebär att dessa energislag får en kraftigt stärkt konkurrenskraft.

Miljöavgifter

Centern föreslår omedelbart införande av miljöavgifter på klor och svavel. Intäkterna från dessa skall användas för miljöförbättrande insatser och åtgärder som främjar energi- och resurshushållning. Därmed minskar behovet av alternativ finansiering för dessa ändamål.

Stimulera arbetsinsatser

Även om arbetskraftsbristen är stor för närvarande, finns fortfarande arbetskraftsreserver. Regler bör förändras så att pensionärer, studerande och flyktingar/invandrare m.fl. grupper, stimuleras till ökat bidrag till produktionen.

- Centern anser att en grundpension bör införas. En sådan skulle helt ta bort marginaleffekterna utöver skatten för pensionärskollektivet. I avvaktan på att en sådan grundpension kan införas bör reglerna för folkpensionärers extra avdrag ändras. Detta bör således ej avtrappas mot arbetsinkomster, ej heller mot inkomst av rörelse.
- Centern anser att studielön bör införas. I avvaktan på att en sådan kan införas bör reglerna för studerandes inkomstprövning för studiemedel ändras. Inkomstprövningen i studiemedelssystemet bör därför slopas. Det ger stimulans till ökat förvärvsarbete.
- Flyktingar/invandrare bör ges möjlighet att snabbt komma ut i arbetslivet.

4. Regeringens krispaket

Nedan redovisas centerns syn på de olika krisåtgärder som föreslagits av regeringen. De propositioner som överlämnats till riksdagen behandlas utförligt, medan de propositioner som ännu ej ligger på riksdagens bord endast behandlas översiktligt och principiellt. Det är anmärkningsvärt att propositionen med förslagen om lönestopp och strejkförbud med hänsyn till dessa förslags ingripande karaktär inte har granskats av lagrådet innan proposition avlämnats till riksdagen.

Lönestopp

I prop 1989/90:95 föreslås införande av en lag om allmänt lönestopp innebärande att det fr.o.m. den 8 februari är för budget att utge eller ta emot högre löner och andra ersättningar i anställningsförhållanden för samma eller jämförbara arbetsuppgifter än som utgick dessförinnan. Förbudet gäller även om kollektivavtal tillfälligtvis inte gäller eller helt saknas.

Den föreslagna lagen innebär även att alla strejker för löner eller andra ersättningar blir olagliga.

Den som bryter mot lönestoppet kan ådömas böter, medan den som bryter

mot fredsplikten på arbetsmarknaden kan ådömas skadestånd på upp till 5 000 kr.

Vi har ovan redovisat vår syn på hur den ekonomiska politiken bör bedrivas och vilka åtgärder som bör vidtas för att komma tillrätta med kostnadsutvecklingen och obalanserna i ekonomin. Centern accepterar inte införande av en regleringsekonomi av den typ som regeringens förslag skulle innebära.

Statsmakternas roll för lönebildningen måste vara förutsättningsskapande. Det är genom en förtroendeskapande och inflationsdämpande ekonomisk politik, med regional balans och rättvis fördelning som mål, som en mer balanserad utveckling på arbetsmarknaden kan uppnås. Sammantaget är samhällets uppgift att skapa förutsättningar för en fri arbetsmarknad med fri pris- och lönebildning, där parterna också tar sin del av samhällsansvaret.

Det är mycket anmärkningsvärt att regeringen förelägger riksdagen ett förslag om inskränkningar i rätten att strejka för högre löner och ersättningar. Denna rätt är i princip grundlagsfäst och Sverige har i internationella konventioner godtagit denna. Inget annat europeiskt land använder idag de metoder regeringen föreslår. Propositionens förslag innebär vidare att i en särskild lag regleras skadestandsreglerna vid brott mot fredsplikten, trots att motsvarande regler redan finns i medbestämmandelagen.

Påföljd vid brott mot lönestoppet skall enligt den föreslagna lagstiftningen utdömas av allmän domstol och inte av arbetsdomstolen. Skadestånd mot brott mot fredsppliktsbestämmelserna i "lönestopplagen" skall dock utdömas av arbetsdomstolen.

Enligt vår mening bör, såsom vi tidigare förslagit, regeringen i annat sammanhang till riksdagen återkomma med förslag till förändring av fredsppliktsbestämmelserna i medbestämmandelagen vad gäller påföljder vid vilda strejker.

Centern har vid upprepade tillfällen krävt att de regler som gällde 1977–84 skall återinföras. De skadestandsregler som då gällde innebar, att arbetsdomstolen kunde utdöma skadestånd på en nivå anpassad till de omständigheter som lett till den olovliga konflikten.

Lönestopp är således tveksamt sett ur synvinkeln arbetsmarknad och arbetsrätt. Det är också tveksamt ur effektivitetssynpunkt. Lönestoppet kommer bara åt kollektivavtalen. Lönestoppet kan kringgå genom t.ex. kontraktsavtal i kombination med förändrade arbetsuppgifter. De som drabbas är därför företrädesvis kollektivavtalsbundna grupper, medan de med individuella avtal – oftast höginkomsttagare – kan kringgå stoppet. Därför är lönestoppet också ineffektivt för att stoppa löneglidningen i överhettade regioner.

Regleringsåtgärder medför alltid samhällsekonomiska kostnader. Åtgärderna kan hämma det ekonomiska systemets effektivitet och i viss mån orsaka oönskade fördelningseffekter. De leder ej till bestående inflationsdämpande effekter. Detta har centern framfört bl.a. i samband med införandet av den nya prisregleringslagen. Det gäller också lönestopp. Lönestopp är också från denna utgångspunkt en åtgärd som måste tillgripas med betydande restriktivitet.

Proposition 1989/90:95 bör mot denna bakgrund avslås.

I proposition 1989/90:94 föreslås ett tillfälligt förbud mot höjning av vinstutdelning i vissa aktiebolag.

Centern har så sent som under den allmänna motionstiden i januari i såväl den ekonomisk-politiska motionen som i en särskild motion redovisat sin syn på den svenska och internationella kapitalmarknadens utveckling.

Mot bakgrund av den fortgående internationella integrationen på det finansiella området i Västeuropa kombinerat med utvecklingen i Östeuropa framstår behovet av att undanröja hinder och regleringar, som direkt motverkar eller hämmar den svenska kapitalmarknaden som angelägna. Genom förra årets beslut att avveckla valutaregleringen tog den svenska kapitalmarknaden ett stort steg mot internationell finansiell integration. Senare i vår kommer riksdagen att ta ställning till ytterligare förslag som syftar till en internationell harmonisering. Exempel på detta är förslag om att ge möjlighet för utländskt ägande i svenska kreditinstitut.

Sett mot bakgrund av den här redovisade utvecklingen framstår införandet av ett temporärt utdelningsstopp för vinstutdelningar i aktiebolag som både inkonsekvent och direkt skadligt för kapitalbildningen och utvecklingen i svenska företag. Kritiken från främst utländska investerare har heller inte låtit vänta på sig när regeringens krispaket blev känt. Risken finns att detta leder till minskad investeringsvilja.

Konsekvenserna av utdelningsstoppet och prisstopp blir att intresset för svenskt näringsliv avtar. Den stadiga negativa nettoförsäljning av svenska aktier som skett sedan 1986 från utländska placerare kan förväntas fortsätta. Samtidigt blir de utländska aktiemarknaderna genom valutaavregleringen nu ännu intressantare och förmånligare för svenska aktieköp.

Erfarenheterna från 1984 års utdelningsstopp för vinstutdelning visar vidare att denna åtgärd avseende fördelningpolitiska ambitioner och uppbromsning av kostnadsutvecklingen var verkningslös.

Resultatet blev istället – vilket med säkerhet kan förväntas även nu – att antalet fondemissioner i de svenska företagen istället ökade högst avsevärt. Genom att istället för aktieutdelning erhålla nya aktier undgår såväl företagen som aktieägarna utdelningsskatt. Med en beräknad utdelningshöjning under 1990 före utdelningsstoppet på ca 15 % eller 2,4 miljarder kronor skulle en total skatteintäkt på ca 1,6 miljarder kronor utebli för staten genom utdelningsstoppet.

Vi föreslår därför i särskild motion att proposition 1989/90:94 avslås.

Prisstopp

Centern är skeptisk till prisstopp som ekonomisk-politisk åtgärd. I samband med den nya prisregleringslagen (prop. 1989/90:21), skrev vi följande (mot. 1989/90:Fi7).

”Prisreglering medför alltid samhällsekonomiska kostnader. Åtgärderna kan hämma det ekonomiska systemets effektivitet och i viss mån orsaka oönskade fördelningseffekter. Prisreglering innebär också mera sällan bestående inflationsdämpande effekter. Prisreglerande åtgärder måste därför tillgripas med betydande restriktivitet.”

Vidare anfördes

- att prisreglering skall kunna införas i samband med krig eller krigsfara, eller om det av någon annan orsak finns risk för en allvarlig prisstegring på en eller flera viktiga varor eller tjänster.

Dessa bedömningar kvarstår. Mot bakgrund av detta samt de reservationer i övrigt som vi redovisat angående bl.a. regleringsåtgärders effektivitet och regeringens krispaket, anser vi inte att prisstopp bör införas.

Hysesstopp

Den nya prisregleringslagen som gäller från 1 januari i år har som en nyhet att hyresstopp kan införas på bostads- och lokalhyror. Detta var alltså inte möjligt tidigare. Centern sade, i samband med lagens tillkomst, nej till att hyresstopp skall kunna införas under fredstida förhållanden. Samma reservationer gäller beträffande hyresstopp som övriga regleringsåtgärder. Vi anser inte att hyresstopp bör införas. I det nu aktuella fallet föreslås dessutom att hyreshöjningar som blir en följd av skattereformen skall undantas.

Kommunalt skattestopp

Regeringen föreslår att primärkommuner, landsting och kyrkliga kommuner fr.o.m. 1991 förbjuds att höja utdebiteringen.

Centern vill mot denna bakgrund anföra följande. Redan idag har kommunsektorn ett negativt finansiellt sparande. De tär således på sina tillgångar. 1989 gick man minus med 10,3 miljarder kr. För 1990 räknar man med minus 13,6 miljarder kr. Vid 7 % löneökning och 2 % volymökning 1991 räknar man med minus 5 miljarder kr. De hittills överenskomna löneökningarna ligger långt över 7 %-nivån.

Kommunsektorn förlorar 1 miljard kronor på skattereformen under 1990. Ett kommunalt skattestopp, i kombination med löneavtal inom det kommunala området som kraftigt överstiger det som budgeterats i flertalet kommuner, kan innebära att situationen blir mycket kärv under 1990 och 1991. Den kommunala verksamheten kan komma att drabbas hårt. Regeringens löfte om utbyggd barnomsorg 1991 kan inte förverkligas. Detsamma gäller utbyggnaden av äldreomsorgen.

Centern avvisar regeringens förslag. En bättre kommunal skatteutjämning, en ansvarsfullare politik som inte innebär ständiga kostnadsövertäckningar från stat till kommun samt en skattereform med rättvis fördelning minskar trycket på kommunala skattehöjningar. Det är en bättre lösning än kommunalt skattestopp. Beslut om verkställigheten och ansvaret för beslutens finansiering måste hållas samman. Centern anser att regeringen snarast, i avvaktan på beslut om ny kommunal skatteutjämning, måste uppta överläggningar med kommunerna i syfte att förhindra kommunala skattehöjningar.

Arbetsgivarperiod i sjukförsäkringen

Beträffande införande av en arbetsgivarperiod i sjukförsäkringen hänvisar vi till det som sagts under avsnitt 3 ovan.

I proposition 1989/90:96 föreslås skärpt investeringskatt för vissa byggnadsarbeten. Centern avser att behandla denna i ett särskilt motions svar senare. Här lämnas endast principiella synpunkter.

Centerns förslag redan 1987 införande av en investeringsavgift om 25 % i Storstockholmsområdet riktad mot nyproduktion av lokalytor för industrier och kontor. Avgifterna skulle gå tillbaka till regionen för bl.a. bostadsbyggande. Om regeringen redan då accepterat detta förslag hade utvecklingen kunnat dämpas i regionen och balansproblemen i ekonomin blivit mindre.

Våren 1989 infördes den tillfälliga investeringsavgiften. Centern medverkade till denna. "Investeringskatt" är en ny benämning på denna avgift. Investeringsavgiften omfattar tidsperioden 27/5 1989 – 31/12 1990. Investeringsavgiften är 10 % och tas ut på nybyggnadskostnaderna på oprioriterade byggnadsarbeten i vissa kommuner i Stockholm–Uppsala-området. Finansutskottet anförde att det borde övervägas om inte avgifterna senare kan återföras till regionen för bl.a. produktion av bostäder. Det har ålagts regeringen att närmare överväga denna fråga.

Regeringen har nu gjort sin bedömning. Man anser inte att det är lämpligt att nu återföra några medel till berörd region. Centerns principiella ståndpunkt kvarstår emellertid.

Propositionens förslag innebär vidare att avgiften/skatten höjs till 30 %, förlängs t.o.m. utgången av 1991 samt införs också i Göteborgsområdet. Centern vidhåller sin principiella syn på denna fråga. Beträffande konkreta förslag hänvisas till en kommande motion.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen beslutar avslå proposition 1989/90:95 om allmänt lönestopp.
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om den ekonomiska politiken på kort sikt i nuvarande krisläge.

Stockholm den 12 februari 1990

Olof Johansson (c)

Görel Thurdin (c)

Bertil Fiskesjö (c)

Gunnar Björk (c)

Pär Granstedt (c)

Agne Hansson (c)

Larz Johansson (c)

Karl Erik Olsson (c)

Karin Söder (c)

Gunilla André (c)

Karin Israelsson (c)

Per-Ola Eriksson (c)